

Velkomst

Den 5. maj 2013 ville Søren Kierkegaard være blevet 200 år. Selvom Søren selv for længst er død, så lever hans ånd. Ikke kun i vores lille danske andedam, men ud over kloden møder mennesker stadig dette sære gespenst og bliver fanget og fascineret af hans tanker. Derfor er der grund til at fejre hans fødselsdag.

10 skribenter – endnu levende, men i øvrigt meget forskellige – har set tilbage på hans liv og sat ord på, hvad Søren Kierkegaard særligt har betydet for dem. Disse festtaler rummer både humor og alvor, kærlighed og kritik, sorg og glæde – som det hører sig til ved en rigtig god fødselsdagsfest.

Som afslutning på festen tager Søren (eller skal vi sige hans ånd) selv ordet for at minde os om det, der særligt ligger ham på hjerte.

Velkommen!

Geniet fra København

En kort introduktion til Søren Kierkegaard

VILLY JAKOBSEN

Søren Kierkegaard blev født i 1813 som den yngste af syv søskende, som han skrev i sin dagbog: "Det år, da så mangan anden gal pengeseddel blev sat i omløb."

Der var ikke mange dramatiske begivenheder i hans liv, til gengæld brændte han op i indre lidenskaber. Han døde 42 år gammel og efterlod sig et forfatterskab, som er helt enestående. Han skriver selv: "Jeg ved godt, hvilken plads jeg får i historien – jeg bliver geniet fra København ... derfor vil ikke bare mine skrifter, men mit liv, hele maskineriets intrigante hemmelighed blive studeret og studeret."

Faderen og forbandelsen

Søren Kierkegaards far, Michael Pedersen Kierkegaard stammede fra Vestjylland. Som dreng vogtede han får på den jyske hede. En dag, da han frøs og var sulten, stod han op på en høj og for-

bandede Gud. Denne begivenhed glemte han aldrig, heller ikke da han blev gammel. Gud var til og havde hjulpet ham, men han havde forbandet Gud – var det ikke den utilgivelige synd mod Helligånden, og var det ikke Guds straf, at han trods rigdom og fremgang var plaget af svære anfægtelser?

Som hosekræmmer på 24 år åbnede han en butik i Købmagergade i København. Han giftede sig i 1792 med en pige fra Gjellerup. Hun døde to år efter. Kort tid efter giftede han sig med sin hushjælp, Ane Lund, som blev Søren's mor.

40 år gammel var Michael Kierkegaard en velhavende mand. Han havde tjent "en tønne guld" og besluttede at vende sig indad og studere Bibelen og filosofiske værker. Noget af denne formue satte senere Søren i stand til at skrive uden at skulle tænke på økonomi.

Faderen var enerådende i hjemmet og tog beslutninger om alt. Han var også en af den slags mennesker, som lægger et tryk på sine omgivelser. I sin dagbog beskylder Søren ligefrem sin far for at have stjålet hans barndom. Her skriver han blandt andet: "Der var en far og en søn, begge meget åndeligt begavede, begge vittige, især faren. Enhver, der kendte deres hus og kom der, fandt vist, at det var meget underholdende. I almindelighed disputerede de kun sammen og underholdt hinanden som to gode hoveder uden at være far og søn. En sjælden gang, når faderen så på sønnen og så, at han var meget bekymret, da stod han stille foran ham og sagde: 'Stakkels barn, du går i en stille fortvivlelse.'" Søren var ikke blevet den, han blev, uden sin far, det vidste han godt selv.

Mange af hans opbyggelige skrifter blev tilegnet faderen, og han omtaler sin far som "det menneske jeg har elsket mest".

Den lille spinkle Søren klarede sig godt i skolen. Han var kendt for sine sjove indfald og spidse bemærkninger. Selvom hans kundskaber var i orden, var skolens bedømmelse ikke lovende. Professor Clausen skriver blandt andet: "Et godt hoved og åbent interesseret i alt, men barnagtig og uden alvor ..."

En lærer, der havde svært ved at styre klassen, truede med at "melde det til professoren". Hele klassen bøn-faldt ham om at lade være, men Søren sagde: "Vil De så også sige, at sådan har vi det altid i Deres timer?" – Læreren meldte ikke noget!

17 år gammel tog Søren studentereksamen med første karakter. Han begyndte på det teologiske fakultet. Han skulle nemlig være præst – mente faren. Men Søren blev hurtigt færdig med teologien på universitetet. I sin dagbog skriver han, at "her er den gamle kristendom indlagt til reparation på værkstedet. Enten er kristendommen sand, eller også er den det største bedrag nogensinde. Det latterligste af alt er at sige, at den til en vis grad er sand." Hvad han ville have sagt i dag, kan vi kun gætte på.

Om kristendommen var sandheden, var endnu ikke afklaret for hans vedkommende. Men han vidste, at han skulle vælge. Enten-eller! Enten absolut fortvivlelse eller absolut overgivelse til Gud. Dette valg skal et menneske træffe, skriver han senere. Det er det halve standpunkt, der gør et menneske latterligt, og derfor er både-og-muligheden ikke givet os.

Som rigmandssøn havde Søren let ved at få kredit, og han besøgte flittigt de kendte cafeer. Han mødtes med andre unge og blev snart kendt for at være vittig og sarkastisk. En af hans soldekammerater har senere sagt, at Søren var som besat af en vittighedsdjævel. Sandheden er, at ingen i virkeligheden vidste, hvem han var. Han skriver, at han også i denne periode var i "et uhyre tungsinds magt": Er der overhovedet en mening med tilværelsen ... "Jeg kommer netop nu fra et selskab, hvor jeg var midtpunktet. Vittighederne strømmede ud af min mund, alle lo, beundrede mig, men jeg gik, ja den tankestreg bør være lige så lang som jordens radius ————— hen og ville skyde mig selv."

I denne periode fik han dog også tid til at læse de store klassikere: Shakespeare, Platon, Hegel, Goethe, folkeeventyr, poesi osv. Noget af det bedste var dog besøgene i Det Kongelige Teater. Hans favorit var Mozarts Don Juan. Senere skrev han en berømt afhandling om musik og erotik med udgangspunkt i dette stykke.

Så døde den gamle Michael Kierkegaard. Søren skrev: "Min eksamenslæsning er den længste parentes, jeg har oplevet ... da far døde, sagde man til mig: Nu får du aldrig taget den eksamen – og så fik jeg den netop. Havde min far levet, havde jeg aldrig fået den."

Søren gennemførte sit studium på kun to år. Kort efter kom en af hans medstuderende til Hans Brøchner, en ældre lærer, og mente, at han kunne blive færdig på halvandet år – længere havde Søren jo ikke læst. "Bild Dem ikke det ind," sagde den gamle lærer, "med Søren var det en anden sag, han kunde alting."

Trods eksamenslæsning fik Søren tid til at udgive sin første bog: *Af en endnu Levendes Papirer*. Den mærkelige titel skyldes hans fars spådom, at hele familien snart ville dø.

Bogen var en voldsom kritik af H.C. Andersens nylig udkomne roman *Kun en spillemand*. H.C. Andersen blev dybt såret over angrebet, men der var noget i bogen, der havde oprørt Kierkegaard. Romanens budskab var nemlig, at geniet behøver medgang og beundring fra sine medmennesker, ellers går det til grunde. Kierkegaard mente, at hovedpersonen var et "flæb". "Et geni ligner et tordenvejr, der går mod vinden, renser luften og forfærder mennesker. Se, Andersen, han kan skrive eventyret om lykkens galocher, men jeg kan skrive eventyret om skoen, der trykker."

Så opgav H.C. Andersen at skrive "seriøse romaner" og kastede sig i stedet over eventyrene, og det gik jo meget bedre. Sjovt nok er Andersen og Kierkegaard blevet de eneste verdensberømte danskere.

Regine

Søren forlovede sig med Regine Olsen, en kun 16-årig pige. Tungesindet, som hurtigt kom over ham efter den første lykkelige tid, overbeviste ham om, at han ikke kunne gøre hende lykkelig. Efter to måneder brød han forholdet, ikke fordi han ikke elskede hende, men fordi der var noget i ham, der gjorde forholdet umuligt. Samtidig forstod han det som en ordre fra Gud – slip hende, jeg har en anden opgave til dig. Derfor kalder Kierkegaard Regine for "min Isak", med tydelig henvisning til Abraham, der jo fik besked på at ofre sin søn.

Men dengang var en hævet forlovelse en ret alvorlig sag, især for den kvindelige part. For at gøre det lettere for Regine spillede Søren komedie på en sådan måde, at alle måtte regne ham for et dårligt menneske.

Han optrådte pralende og støjende på offentlige steder og gjorde alt for at være besværlig og lunefuld.

Det lykkedes ham da også at narre alle – bare ikke Regine.

Forlovelsen var Kierkegaards forsøg på at blive som andre. Han kalder det selv "at realisere det almene", altså at være almindelig.

En litterær orkan

Efter bruddet med Regine skrev han: "Enten styrter jeg mig ud i vild adspredelse – eller absolut religiøsitet, og af en anden slags end præstens blandingstobak." Han valgte det sidste og valgte samtidig at være forfatter. På dette tidspunkt var han allerede kommet til personlig tro. Det, der skete herefter, er blevet kaldt en litterær orkan uden sidestykke i historien.

I 1843 udsender Kierkegaard seks bøger. Den første er den berømte *Enten – Eller*. På bogens titelblad stod som udgiver en vis Victor Eremita (Den sejrende eneboer), som havde fundet papirerne i et gammelt chatol, han havde købt hos en marskandiser. Her møder vi de tre kategorier eller livsanskuelser: Det æstetiske (det skønne, behagelige, nydelse), Det etiske (det gode og retfærdige) og Det religiøse (hos Kierkegaard primært kristendom).

Bogen, en mursten på 1000 sider, udkom i to dele, der er vidt forskellige. Forfatteren af første bind benævnes A (Johannes Forførelsen) og repræsenterer den æstetiske livsopfattelse. I andet

bind hedder forfatteren Vilhelm og er assessor – han er etiker. Værket slutter med en tale om det opbyggelige i den tanke, at "mod Gud har vi altid uret". Denne tale introducerer den sidste kategori: Det religiøse – altså kristendom.

Det er meget vigtigt at være klar over, at Kierkegaard her og i mange af sine andre bøger skriver under andet navn (pseudonym). Og det gør han, når de ikke repræsenterer hans egne synspunkter. For eksempel er det meget almindeligt at støde på "Kierkegaardcitater", som i virkeligheden er citater fra en af hans opdigtede personer. Det er en kilde til mange misforståelser og svarer til at læse en roman om en bankrøver og så regne med, at forfatteren også er det.

Han skildrer altså mange forskellige livsopfattelser og heriblandt kristendommen. Meningen er, at han vil have læseren til at træffe en afgørelse: enten-eller. Enten æstetik og fortabelse eller Kristus og frelse. Han har selv sagt at hele forfatterskabet handler om denne ene ting: at blive og være en kristen.

Æstetisk nydelse

Ved det æstetiske forstår Kierkegaard et menneskes naturlige udgangspunkt. Det vigtigste er at nyde livet, erotisk nydelse, kunstnerisk nydelse eller geniets nydelse af sig selv, når han overlegent spotter samfundet, småborgeren eller ægteskabet. A frygter kun ensformighed, kedsomhed og tomhed. En af hans afhandlinger hedder "Vekseldriften". Her anbefaler han at skifte driftsmetode. Det gælder om ikke at forpligte sig i noget forhold, ligegyldigt om det er venskab, ægteskab eller arbejde. Alligevel får man indtryk

af, at A trods sine uhyre velskrevne og vittige afhandlinger keder sig en smule. Her er et par citater fra afsnittet "Diapsalmata" (Det er ofte her, aviserne henter deres "Kierkegaardcitater"):

"Jeg gider slet ikke. Jeg gider ikke ride, det er for stærk en bevægelse. Jeg gider ikke gå, det er for anstrengende. Jeg gider ikke lægge mig ned, for enten skulle jeg blive liggende, og det gider jeg ikke, eller jeg skulle rejse mig op igen, og det gider jeg heller ikke. Summa summarum: Jeg gider slet ikke."

"Hvorfor blev jeg ikke født i Nyboder, hvorfor døde jeg ikke som et lille barn? Da havde min far lagt mig i en lille kiste, taget mig under armen, båret mig en søndag formiddag ud til graven, selv kastet jord på, halvt højt sagt et par kun for ham selv forståelige ord. Kun den lykkelige oldtid kunne det falde ind at lade de små børn græde i Elysium, fordi de var døde så tidligt."

"Jeg er som Lüneburger-svinet. Min tænken er en lidenskab. Jeg kan ypperligt rode træfler op til andre, selv har jeg ingen glæde af dem. Jeg tager problemerne på min næse, men jeg kan ikke gøre mere ved dem end at kaste dem bagover mit hoved."

Første del af *Enten – Eller* slutter med Forførerens dagbog. Den vakte enorm opsigt og beundring – og forargelse. Den er skrevet af en ung mand, Johannes, med tilnavnet Forføreren. I dagbogen fortæller han, hvordan han forfører en ung pige, Cordelia, og forlader hende dagen efter.

Johannes er en særlig slem forfører, en playboy ville vi kalde

ham i dag. Modsat Don Juan går han frem efter en omhyggelig plan og bruger al sin dygtighed og intelligens for at nå sit mål. Cordelia er allerede forlovet, men det er Johannes ligeglad med. Et sted skriver han: "Der skal lidt mere end ærlighed til for at få en pige som Cordelia, det har jeg – og det er falskhed ... hvad var hun ellers blevet til, hvis hun var blevet hos en klodrian som Edvard – ingenting!"

Her viser Kierkegaard sig som en stor digter, selvom han aldrig skrev et almindeligt digt. Det onde bliver skildret på en flot og tillokkende måde. Og det var netop hans mening. Han vidste godt, at bogen ville vække opsigt og blive rost. Derfor ville det overraske læserne, når det senere gik op for dem, at den repræsenterede fortabelsen. Senere klager Kierkegaard dog over, at de fleste læsere falder fra, når han kommer med sit egentlige budskab (nemlig den gamle kristendom). Han mente nemlig, at kristenheden havde afskaffet sand kristentro og -liv og sad fast i æstetik. Kristendom var blevet sådan noget, der hørte med til god opdragelse. Hvis han skulle få sin samtid i tale, måtte han begynde der, hvor de var.

I anden del af *Enten – Eller* møder vi assessor Vilhelm. Bogen er formet som breve til Vilhelms "unge ven", Johannes Forføreren fra første del. Han hævder, at ægteskabet, pligten og alle borgerlige dyder står langt over lyst og nydelse. Men han forkaster slet ikke det æstetiske. Derfor hedder hans første brev også "Ægteskabets æstetiske gyldighed".

Det er en gåde, hvordan Kierkegaard, der jo aldrig selv blev gift, kunne skrive så dybdeborende om ægteskabet. Men gennem

hele sit forfatterskab viser han en enestående evne til at sætte sig ind i livsforhold, der ikke er hans egne. Om hans beskrivelser af den kvindelige psyke er rigtige, kan selvfølgelig kun afgøres af den kvindelige læser.

Hverken-eller

Sidste del af *Enten – Eller* slutter med en opbyggelig tale. Her introducerer Kierkegaard den religiøse kategori og antyder hermed, at det i virkeligheden drejer sig om et Hverken-Eller. Hverken det æstetiske eller det etiske er nok, for at et menneske kan leve sådan, som det er bestemt til.

Et menneske er nemlig sammensat af ting, der synes helt uforenelige. Kierkegaard kalder mennesket en syntese af krop og ånd, timelighed og evighed, endelighed og uendelighed, nødvendighed og frihed.

Æstetikerens er (ligesom dyret) tilbøjelig til kun at leve efter den ene del af syntesen, kroppen, timeligheden, endeligheden og nødvendigheden. Men den anden del er der alligevel, han kan ikke fortrænge den helt. Det evige virker både skræmmende og dragende. Kierkegaard siger, at dette er Åndens kalden i sanselighedens verden, og kalder denne tilstand angst. Men den, der overhører dette kald, han ender i fortvivlelsen.

To af Kierkegaards bøger, *Begrebet Angest* og *Sygdommen til Døden* handler om disse begreber. Det er vanskelig læsning, men her udfolder han sig som dybdepsykolog – med det kristne menneskesyn som grundlag. Her er det vigtigt at være klar over, at

Kierkegaard ikke kalder sit arbejde videnskabeligt – for det hviler på noget, som skal tros og ikke kan bevises.

Inden for det religiøse er der to trin, A og B.

A er nærmest almenreligiøsitet. Her er mennesket klar over, at det ikke kan leve efter de etiske krav (Guds bud) uden Guds hjælp. Men i tillid til, at det nok skal lykkes, anstrenger han sig for at blive et bedre menneske. Men ved at fordybe sig i sig selv opdager han, at han er blevet fremmed for Gud, han har hverken evnen eller den gode vilje til fuldt ud at gøre det gode. Han er også præget af skyldfølelse. Han må enten slå af på kravene og fortvivle eller også tage det store spring.

B er kristendom. Gud blev menneske og dermed trådte den Evige ind i tiden. Kun ved hjælp af Jesus og hans offer kan det brudte forhold til Gud genoprettes. Altså er det nødvendigt at få hjælp udefra. Men at Gud er blevet født og er trådt ind i tiden, strider mod al menneskelig fornuft og erfaring. Tænk at møde et menneske, der spiser, sover og arbejder som alle andre, og så samtidig tro, at det er Gud. Kierkegaard kalder det paradokset.

Over for sådan en urimelighed kan man kun forholde sig på to måder: enten forargelse eller tro!

Springet er udtryk for et valg, hvor man slipper al bevisførelse og tror. Nu er det ikke Kierkegaards mening, at vi sådan til enhver tid har en fri vilje. Kun i det øjeblik, Gud kalder, kan der vælges – ellers taber man sin frihed. Troen er nemlig et under fra Gud, der hvor det timelige og det evige berører hinanden.

Kierkegaard kalder passende dette skæringspunkt for øjeblikket.

Men for at indlade sig med Gud må et menneske isoleres og blive den enkelte. Det nytter ikke at sige til Gud: Jeg er ikke værre end de andre. Til Gud kan jeg kun tale som enkeltperson.

Det er helt klart, at Kierkegaard betragtede den enkelte som et nøgleord. Der hvor Grundtvig taler om fællesskabets betydning, fastholder Kierkegaard stædigt den enkeltes ansvar. Det er ikke mærkeligt, at de slet ikke forstod hinanden. "Mængden, det er dyre-bestemmelsen – den enkelte, det er åndsmennesket."

70.000 favne vand. Dette udtryk brugte Kierkegaard gang på gang som et billede på den troendes overgivelse til Gud. Her et par eksempler:

"Åndseksistens, især den kristne, er ikke let, den troende ligger bestandig på dybet, har 70.000 favne vand under sig. Hvor længe han end ligger derude, betyder det dog ikke, at han lidt efter lidt kommer til at ligge og strække sig på lavvandet. Han kan blive roligere, finde en tryghed, der elsker spøgen og det glade sind – men indtil det sidste øjeblik ligger han på 70.000 favne vand ... og på 70.000 favne vands dyb, mange mil fra al menneskelig hjælp at være glad, ja, det er stort. At svømme i lavvande i selskab med vadefugle er ikke kristendom."

Den kristne skal udtrykke sin tro i sit liv. Man skal være det, man siger, og altså ikke forholde sig objektivt til den kristne lære. Bibelen skal læses som et kærestebrev, som noget der i høj grad vedkommer mig personligt.

"Den der ikke eksisterer subjektivt med lidenskab, har ikke ret til at have en mening om kristendommen."

Corsaren

I 1846 havde Søren Kierkegaard afsluttet en lang række filosofiske og opbyggelige værker. Nu mente han, at han havde sagt, hvad han ville. Nu skulle det være alvor med hans tale om efterfølgelse af Kristus.

I *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed*, som først blev udgivet efter hans død, skriver han, at han vil være præst. Helst et stedovre på den jyske hede – i yderste ensomhed – hvor kirken om søndagen kun besøges af et par enkelte tilhørere.

Men sådan kom det ikke til at gå.

Aron Goldschmidt var kun 21 år gammel, da han begyndte udgivelsen af det satiriske ugeblad *Corsaren*. Bladet var liberalt og angreb enevælden, konservatismen og censuren. Artiklerne var illustreret med karikaturtegninger af kendte mennesker.

I dag er det noget, enhver avis har, men dengang var det nyt, og folk var forargede, og selv avisen *Fædrelandet*, der også var liberal, mente, at dette var for skrap.

Men sjovt nok havde Goldschmidt øje for Kierkegaards genialitet, her var jo en dansker, der skrev de gamle mestre sønder og sammen. Og Goldschmidt skrev en rosende artikel i *Corsaren*.

Det kunne Kierkegaard ikke lide. Han ville ikke roses i et smudsblad, og derfor skrev han en artikel i *Fædrelandet* og bad om at blive skældt ud!

Det ønske fik han hurtigt opfyldt – på en måde han sikkert ikke havde regnet med. Han troede måske, at Goldschmidt ville give sig til at diskutere med ham på et plan, hvor han på forhånd var overlegen. Men Goldschmidt gik uden om alle Kierkegaards bø-

ger og meninger og satte ham i bladet, som folk kendte ham fra gaden, med tynde ben, lidt rundrygget, med høj hat og paraply. Københavnerne syntes, at tegneren Klæstrup's karikatur med et kort og et langt bukseben var noget af det sjoveste.

Det lykkedes at ophidse hele det folkelige København mod Kierkegaard. Kierkegaard elskede sin daglige gåtur i gaderne, det kunne han ikke længere, uden at der blev råbt ad ham. Ikke engang i kirken kunne han få fred. Det skete, at et par studenter satte sig ind og gloede på hans ben under hele gudstjenesten.

Kierkegaard regnede sit angreb på *Corsaren* for en kristelig handling. Derfor betragtede han også den forfølgelse, han kom ud for, som en forfølgelse for troens skyld. I begyndelsen var han meget forbitret, men efterhånden kom han til det resultat, at sådan skulle det være. En kristen skal lide i sammenstød med verden. Det er utænkeligt, at et sandhedsvidne ikke bliver forfulgt.

I dagbogen skriver han selvbevidst: "Sandheden er altid i mindretallet, og mindretallet er altid stærkere end flertallet, fordi mindretallet dannes af dem, der dog virkelig har en mening, mens flertallets styrke er en illusion, dannet af det slæng, der ingen mening har ... ingen vil være det anstrengende: Den enkelte. Men overalt er man til tjeneste med det løgnagtige surrogat: Nogle stykker. Lad os forene os, være nogle stykker, så går det nok. Dette er menneskeslægtens dybeste fordærv."

Men Kierkegaard blev ikke slået ud af *Corsarens* forfølgelse. Tværtimod arbejdede han i de kommende år for fuld damp.

Kærlighed og kirkekamp

I 1846-47 udkom tre kristne skrifter: *Opbyggelige Taler i forskjellig Aand*, *Kjerlighedens Gjerninger* og *Christelige Taler*. På samme tid som Karl Marx skrev *Det kommunistiske manifest*, skrev Kierkegaard sit "programskrift", *Kjerlighedens Gjerninger*. Her hævder han, at den kristne skal elske sine medmennesker efter Guds tanke om kærlighed – ikke efter menneskers tanke om, hvad kærlighed er. Den kristne kan ikke være fælles med andre om at være selvkærlig, men det forlanger de, og derfor kan det ikke undgås, at det kommer til sammenstød. At den kærlige bliver forfulgt, ses jo tydeligt på Kristus. Selvfornægtelse er den kristnes pligt: Du skal elske.

I efteråret 1850 udsendte Kierkegaard *Indøvelse i Christendom*. Her tegner han nærmest et idealbillede af en kristen. Han var dog godt klar over, at han selv stod langt fra idealet. Han vover knap nok at kalde sig kristen. Derfor er bogen også skrevet under navneskjulet Anti-Climatus.

Kort tid efter udsendte Kierkegaard sin sidste bog før den såkaldte kirkekamp: *Til Selvprøvelse, Samtiden anbefalet*. Forfatteren er ikke længere Anti-Climatus, men Kierkegaard selv. Bogen bygger på ordet fra Jakobs Brev om at være ordets gører og ikke bare dets hører. Han peger på tidens misbrug af Luthers lære, der fordømmer gerningsretfærdighed. Man glemmer, siger han, at det slet ikke er det, tiden lider af, men tværtimod af åndelig slaphed, der tager nåden forfængelig.

Her taler en anden stor tænker, C.S. Lewis, 100 år senere om det samme, når han siger: "Man skal ikke løbe rundt med en

brandslukker, når der er oversvømmelse.” Det minder også om den tyske præst Dietrich Bonhoeffers tale om ”den billige nåde”.

I *Dømmer selv!* er tonen skarpere. Her findes blandt andet novellen om cand. theol. From, der søger og søger – ikke først Guds rige og hans retfærdighed, men derimod et fedt levebrød og en kone. Han er lige ved at opgive sit kald, da det viser sig, at lønnen er 100 daler mindre, end han havde regnet med. Provsten indsætter ham og taler over ordet: ”Se, vi har forladt alt og fulgt dig”, og den nye præst prædiker over dagens tekst: ”Søg først Guds rige og hans retfærdighed”.

Kierkegaard satte spørgsmålstegn ved den bestående kirke. Han betragtede biskop Mynster som dens øverste repræsentant, som han fra sin ungdom havde respekteret og beundret – akkurat som hans far havde gjort. Men efterhånden så han mere og mere kritisk på ham. Kierkegaard skriver, at Mynsters fortjeneste er, at han ved sin betydelige personlighed har udviklet den mode, at kristendom er noget, der sådan hører med til god dannelse.

”I den pragtfulde slotskirke træder en statelig hofprædikant, det dannede publikums udvalgte, frem for en udvalgt kreds af fornemme og dannede og præker rørt over ordet: Gud udvalgte de ringe og foragtede. – Og dog er der ingen der ler!”

Da biskop Mynster døde, holdt hans efterfølger Martensen en mindetale, hvor han kaldte Mynster et sandhedsvidne.

Det fik nærmest Kierkegaard til at eksplodere. Han skrev en artikel i *Fædrelandet* med overskriften: ”Var biskop Mynster et sandhedsvidne – er dette sandhed?” Her hedder det: ”Et sandhedsvidne, det er en mand, der bliver pisket, mishandlet, kastet

i fængsel, og så til sidst korsfæstet eller halshugget eller brændt eller stegt på en rist ...”

Nu angreb Kierkegaard direkte statskirken. Særligt gik det ud over præsterne, som hyggede sig på statens regning: ”Hav tak, I silke- og fløjlspræster, som i stedse talrigere flok for til tjeneste, da det viste sig, at profitten var på kristendommens side ... ikke sandt, hvis det skulle være, som det var oprindeligt, at kun nogle få, fattige, forfulgte, forhadte mennesker var kristne – hvor var så fløjl og silke blevet af ...”

I forbindelse med et nyt oplag af *Indøvelse i Christendom* udsendte Kierkegaard et flyveblad. Her siger han, at ”dersom du undlader at deltage i den offentlige gudsdyrkelse, har du den synd mindre, at du ikke holder Gud for nar”. Hermed brød Kierkegaard endeligt med ”den officielle kristendom”.

Til sidst gik han over til at udgive et flyveblad, som han kaldte *Øieblikket*. Her bliver tonen mere og mere skarp og spottende. Han gik så vidt som til at påstå, at kristendommen slet ikke kom ind i verden – det blev ved forbilledet! Kierkegaard kalder sig selv et ”polititalent der vil redelighed”. Han indrømmede, at han ikke selv levede op til kravet om efterfølgelse. Den indrømmelse ville han også have fra statskirken.

Den fik han aldrig.

Hvad er meningen?

De fleste mener at Kierkegaards angreb på kirken var for overdrevet. Det er muligt, at han gik for vidt, det er muligt, at hans budskab passer bedre til vores egen tid. Det er muligt, at han havde

udrettet mere, hvis han havde været en mild og overbærende filosof af typen: ”På den ene side ... men på den anden side”.

Men det er en kendsgerning, at hans indflydelse i hele verden har været enorm. Men Kierkegaard kræver meget af sin læser, han er ikke folkelig, og derfor er meget af hans indflydelse indirekte. For eksempel blev både Vilhelm Beck og Kaj Munk afgørende påvirket af ham. Og når missionæren i sin tale bruger vendingen ”Det gælder dig, den enkelte”, er vi nok ikke altid klar over, at det er en arv fra Kierkegaard.

Ingen har som han kortlagt menneskelivets muligheder. Han har med knivskarp logik og tænkning – og med brændende lidenskab – afsløret tænkningens afmagt, når det gælder de afgørende ting i troens verden. Når det drejer sig om Kierkegaard, kan vi være uenige om meget. Vi behøver dog ikke at være i tvivl om, hvad der er forfatterskabets mening. Det har han nemlig selv sagt: ”Det hele handler om at blive og være kristen”.

42 år gammel faldt Søren Kierkegaard bevidstløs om på gaden. Da han blev båret ind på Frederiks Hospital, sagde han: ”Jeg kommer for at dø”.

Og det gjorde han så.

Vor Frue Kirke var propfuld til begravelsen. Masser af studenter og fattige, der aldrig havde henvendt sig forgæves til ham. Han havde næsten ingen venner blandt ”de store”; de anså ham – med rette – for en farlig modstander i intellektuelle og åndelige spørgsmål.

Ved graven demonstrerede Kierkegaards nevø, Henrik Lund,

og råbte: "Stop tyven!" Han mente, at det var upassende, at Kierkegaard skulle begraves med fuld kirkelig musik. Det var et bedrag, hvis kirken ville stjæle ham!

Men Kierkegaard havde trods alt selv valgt en tekst på sin gravsten. Det blev et vers af Brorson:

Det er en liden tid, så har jeg vundet.

Så er den ganske strid med ét forsvundet.

Så kan jeg hvile mig i rosensale

Og uafldelig med Jesus tale.